

NEVIDITELNÍ MRAVENEČCI SE UKÁZALI

Kdo bude uklízet a vařit? Za kolik? Stávka upozornila na situaci nepedagogů

Odměňování a zajištění podmínek pro práci nepedagogů patřily mezi hlavní témata nedávné stávky, do které se zapojily téměř tři čtvrtiny škol v regionálním školství. Podle odborů se jednalo o jedno z největších protestních vystoupení za posledních 30 let. Po následném setkání s ministrem školství Mikulášem Bekem vypadal předseda školských odborů František Dobšík opatrně optimisticky. Jasně by ale mělo být až zhruba v půlce ledna příštího roku.

Markéta Cermanová, předsedkyně sekce nepedagogů Českomoravského odborového svazu pracovníků školství, říká: „Konečně se zase ukázalo, že se lidé dokážou ozvat, když jsou nespokojeni, že se umějí spojit bez ohledu na to, jestli jsou pedagogové, nebo nepedagogové. Že jsou ochotni ukázat na potřebu změny.“

Poznamenává, že si všichni jistě uvědomují, že škola bez nepedagogů těžko může fungovat. „Dalo by se říci, že škola je prostě propojený organismus, v němž si navzájem pomáhají lidé různých profesí – učitelé, vychovatelé, psychologové, speciální pedagogové a také kuchařky, uklízečky, ekonomové, správci sítě, školníci atd. Výsledek práce je na nich všech závislý. Lidé, kteří ve školách pracují, to vědí, měli by si to ale uvědomit i ostatní, i politici, kteří o rozpočtech pro školství rozhodují,“ zdůrazňuje.

Rukojmí jako kolorit stávek

V době před stávkou se hovořilo nejen o důvodech protestu a jeho cílech, vedl se i boj o přízeň veřejnosti, boj o rodiče. Vláda jako obvykle obvinila odbory, že si berou rodiče a děti jako své rukojmí, odbory pak na oplátku odpověděly vládě stejně – nedostatečným financováním si naopak bere žáky a jejich rodiče za rukojmí ona.

„Obviňování z toho, že si bereme nějaké rukojmí, zní pokaždé, je to takový kolorit stávek. Když stávkovali lékaři, říkalo se, že si berou za rukojmí pacienty, když stávkují řidiči veřejné dopravy, říká se, že si berou za rukojmí cestující, když tedy stávkují školy, hned se ozve, že si berou za rukojmí děti a rodiče. Ano, jsme veřejná služba, ale to přece neznamená, že bychom se nemohli ozvat, že bychom nemohli dostatečně nahlas říci své požadavky. Chápu, že

může být nepříjemné, že je narušen běžný cyklus, na který jsou rodiče zvyklí – v půl osmé odvedou dítě do školy a kolem páté ho zase berou domů. Je to jistota, za kterou se mnoho neplatí, o dítě je postaráno, je v čistotě, dostane i oběd... Ono to tak ale být nemusí, pokud pro práci školy nebudou vytvořeny potřebné podmínky. A to je to, o čem byla tato stávka,“ vysvětluje M. Cermanová.

V jednom textu skoro před dvěma lety označila nepedagogy za „neviditelné mravenečky“. „Jsme jak neviditelní mravenečci, kteří zajišťují chod školy, uklízejí, opravují, vaří, zpracovávají účetnictví a výkazy,“ psala tehdy a teď dodává: „Už jsme vidět a je to dobře. Je potřeba, aby si i vláda uvědomila, že jde o profesie, které jsou pro fungování školství potřebné, a že je nutné se k nim podle toho chovat.“

Problém ONIV

Je těžké říci, kde je největší problém v rozpočtech škol, protože se situace liší škola od školy, vliv na to má pochopitelně i rozdílnost systému řízení regionálního školství. Když ale dávám M. Cermanové vybrat mezi platy, ostatními neinvestičními výdaji a provozem, ukáže nakonec na ONIV. „To je dlouhodobý a velký problém řady škol. Zmenšil se před několika lety, když vláda na ONIV přidala zhruba miliardu korun navíc, od té doby se ale zase finance na tyto výdaje snižují, komplikují, na ONIVech se prostě šetří,“ říká.

Velkým problémem až do letošního roku byla skutečnost, že byly z ONIV hrazeny náhrady za prvních 14 dní nemoci. Tato zátěž se velmi zvýraznila v době covidové pandemie, pochopitelně, tehdy na nemocenskou padly často všechny prostředky na ONIV a ředitelé je musely posilovat z „jiných peněz“ – tedy z platů, ale některé

Archiv M. Cermanové

Markéta Cermanová, dnes ekonomka Střední školy gastronomie a služeb v Nové Pace, se před časem představovala na webu jidelny.cz: „Ve školství pracuji od roku 1994, 23 let jsem učila ve střední škole účetnictví a právo a pak jsem přijala nabídku zkoušet si funkci nepedagogickou – ekonomku střední školy. Učím jen pár hodin týdně a věnuji se vedení ekonomického a technického úseku v naší škole. Ve svém volném čase pracuji v odborovém svazu školství, kde jsem se stala předsedkyní sekce nepedagogů. Naši sekci tvoří nadšenci ze všech krajů republiky, kteří se zadarmo snaží propagovat práci nepedagogů, ve svých krajích spolupracují s předsedy krajských organizačních jednotek a také spolupracují s vedením ČMOS PŠ. Našemu vedení se snažíme zajistit co nejvíce informací o problémech v jednotlivých krajích a celé republice tak, aby za nás mohli jednat na celostátní úrovni s ministerstvem a vládou.“

výdaje, které školy plánovaly třeba právě z ONIV, nakonec musely se souhlasem zřizovatele platit z provozu...

V novém rozpočtu by měl být tento problém „vyřešen“, platby nemocenské

Shutterstock

gogové placení z projektů, které ovšem zanedlouho skončí a ředitelé budou muset na jejich platy najít peníze ve svém rozpočtu. Jinými slovy zase z nenároků všech ostatních.

Jídlo v krabičkách

Zdále ne na posledním místě je otázka odměňování nepedagogických pracovníků škol. Vypadá to, že školství přijde o peníze na platy zhruba 8000 pracovníků. Neobsazených míst, zdůrazňuje premiér i ministr školství. Takže vlastně – nic se neděje, že. Odbory ale upozorňovaly, že z těchto finančních prostředků se dorovnávají platy pro nepedagogické pracovníky, kteří musí zvládnout více práce, tedy i za místa, která se nepodařilo za současných podmínek obsadit. Protože o pozici uklízečky za 18 870 korun hrubého nebo kuchařky za 23 510 korun hrubého opravdu velká „rvačka“ není. Navíc je třeba si uvědomit, že je to tabulkové maximum, které mohou dostat, s dalším navyšování platů „za odsloužená léta“ nemohou počítat, upozorňuje předsedkyně sekce nepedagogů ČMOS PŠ. To už pak závisí na možnostech ředitele zohlednit tuto skutečnost nadtarifními složkami platu. Má-li na to.

5. třídy

půjdou ze mzdového fondu. ONIV tedy budou lépe plánovatelné, bude jasné, kolik bude na povinné – zákonné platby a kolik zbude na pomůcky, na učebnice, na další vzdělávání atd. Problém je, že schází odpovídající posílení mzdového fondu, v důsledku to tedy bude znamenat, že se nemocenská bude vlastně platit z nenárokových složek platů ostatních pracovníků školy – ale ONIV budou sníženy. „Skutečně skvělé řešení,“ ironizuje M. Cermanová.

telů je pak vložena zátěž jejich rozdělování. „Ano, i při stávce jsme upozorňovali na to, že učitelům se sice do objemu financí přidává, ale protože tyto peníze nejdou do tarifů, protože jde o nadtarifní složky, ředitelům za současné situace nezbyde v mnoha případech nic jiného, než ostatním pracovníkům propad jejich příjmů z celkového objemu nenároků dorovnat,“ konstatuje.

A k propadu dochází, ostatním pedagogům i nepedagogům se podobně jako zaměstnancům „státu“ snižují platy o dvě procenta. Není se tedy co divit, že se vychovatelé, psychologové nebo speciální pedagogové sami označují jako pedagogové „druhé kategorie“. „Jde i o vychovatelky dětských domovů, na ty se leckdy zapomíná. Celkově je to smutné,“ poznamenává M. Cermanová. A jako jistý přechodový můstek mezi pedagogy a nepedagogy by se dali považovat sociální pedagogové, relativně nová profese ve školství, která navzdory svému označení je zařazena mezi nepedagogy. Ekonomka připomíná, že obvykle jsou sociální peda-

Představa, že po Novém roce přijde ředitel do školní kuchyně a řekne tamějším kolegyním, že budou pracovat stejně jako před tím, tedy bratru na 130 procent (i za dvě tři neobsazená kuchařská místa), ale že jim bude platit míň, protože dostal od státu na jejich pozice méně peněz, je poněkud děsivá. Pro všechny. Bude muset jejich platy dorovnat z nenároků ostatních ve škole. „Proto se stávkovalo, aby se na takové problémy upozornilo,“ říká M. Cermanová.

Pokud by nebyly peníze na provoz školních kuchyní (a na platy kuchařek), pak jsou dvě možnosti – děti si budou jídlo nosit do školy v krabičkách, nebo tuto oblast převezmou soukromí poskytovatelé, velké firmy. „Tam ale hrozí obava, že ceny jídla budou někde úplně jinde než dnes, ▶

Hra na dorovnávání

Do stejné skupiny přímých výdajů jako ONIV patří i finance na odměňování pracovníků škol. Kolem dokola zmiňovaných 130 % pro učitele v důsledku žádných 130 % není, v realu tato hladina dosahuje 113 %, protože se přepočítává tento poměr k platům předchozího roku, v současnosti tedy k roku 2022. Jde ale o objem financí, je to tedy limit, na který zdaleka všichni učitelé nedosáhnou. M. Cermanová upozorňuje, že škola dostává objem finančních prostředků na platy učitelů, ostatních pedagogů a nepedagogů a že na bedra ředi-

Kritizovaná tarifní tabulka, podle které jsou mj. placeni nepedagogové.

Stupeň	Praxe	Platové třídy															
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	do 1 roku	12 140	13 040	13 990	15 020	16 130	17 350	18 680	20 130	21 710	23 390	25 280	27 250	29 410	31 770	34 340	37 130
2	do 2 let	12 510	13 460	14 450	15 540	16 720	17 970	19 320	20 850	22 440	24 220	26 160	28 200	30 460	32 890	35 570	38 460
3	do 4 let	12 920	13 920	14 930	16 050	17 270	18 580	20 000	21 580	23 250	25 080	27 130	29 220	31 550	34 090	36 850	39 840
4	do 6 let	13 340	14 360	15 450	16 590	17 880	19 230	20 700	22 330	24 060	25 980	28 070	30 230	32 660	35 300	38 190	41 280
5	do 9 let	13 810	14 850	15 970	17 160	18 480	19 890	21 420	23 120	24 910	26 890	29 060	31 330	33 840	36 570	39 560	42 760
6	do 12 let	14 280	15 350	16 490	17 740	19 120	20 560	22 170	23 950	25 780	27 820	30 100	32 450	35 050	37 870	40 980	44 300
7	do 15 let	14 740	15 890	17 070	18 360	19 770	21 290	22 930	24 780	26 720	28 820	31 180	33 620	36 300	39 250	42 460	45 910
8	do 19 let	15 240	16 420	17 660	18 980	20 460	22 030	23 720	25 650	27 660	29 840	32 280	34 840	37 610	40 660	44 030	47 580
9	do 23 let	15 750	16 970	18 260	19 640	21 180	22 800	24 570	26 550	28 630	30 910	33 420	36 070	38 970	42 160	45 620	49 310
10	do 27 let	16 320	17 570	18 890	20 320	21 930	23 600	25 400	27 500	29 660	32 000	34 620	37 380	40 390	43 670	47 290	51 080
11	do 32 let	16 850	18 140	19 550	21 030	22 710	24 440	26 340	28 510	30 720	33 170	35 880	38 720	41 840	45 270	49 000	52 980
12	nad 32 let	17 440	18 780	20 230	21 750	23 510	25 290	27 260	29 520	31 820	34 370	37 170	40 120	43 370	46 910	50 770	54 920

*dybych - vedla v ruce...
mnoho lidí...
1-6 třídy*

pod aktuální výši minimální mzdy 17 300 Kč

pod nově navrhovanou výši minimální mzdy 18 900 Kč

► kdy maximální cenu určuje ministerstvo školství. A pak se z toho může stát i zájímavý byznys pohybující se v miliardách korun. Kdo je ale zaplatí?" ptá se věcně ekonomka.

Uklízet třikrát do týdne?

S trochou přehánění se dá říci, že školy dopadnou ještě celkem dobře. Vezměte si, že se původně počítalo i s tím, že se bude škrtat 17 000 pracovních míst nepedagogů. „To si vůbec nedovedu představit, to musel navrhovat člověk, který provoz školy nezná," glosuje tento návrh M. Cermanová. Problémy, které by v takovém případě nastaly, by padly nakonec na hlavu zřizovatele a ředitele, kteří by to museli vyřešit, pokud by se neměl provoz některých škol zastavit. „Řediteli by v takovém případě nezbývalo než jít za zřizovatelem s prosíkem, že nemá (třeba) na tři uklízečky a jednu kuchařku," krčí rameny ekonomka. Jistě řešením by bylo tuto činnost objednat od externích firem, konečně, některé školy už to dneska dělají. Znamená to ale vydat finance, které by se jinak mohly vynakládat na zajišťování provozu školy, na obnovu vybavení tříd nebo nezbytných drobných oprav. Anebo by musel tyto peníze najít zřizovatel v jiných částech svého rozpočtu – jinými slovy by třeba musel odložit opravu chodníku...

M. Cermanová poznamenává, že v rámci diskuze na internetu zachytila i názory, že by se vlastně ve školách nemuselo uklízet každý den, že by to stačilo třikrát do týdne. Je to podobně nesmyslný nápad, jako kdyby se v jídelně vařilo jen v pondělí a zbylé dny v týdnu by se prostě dětem jidlo jen ohřívalo.

V některých školách jsou využívány pro zajištění standardního provozu s ohledem na místní podmínky dohody o provedení práce. I tam nastavení nových pravidel situaci komplikuje. „Zatím byla situace jasná – do odměny 10 000 korun měsíčně se neplatilo sociální a zdravotní pojištění, součástí dohody nebyla ani dovolená. To se od 1. ledna mění. Výsledkem budou další nemalé nároky na „rozpočet těchto škol," upozorňuje.

Profese na chvostu

Politici připouštějí, že odměňování nepedagogických pracovníků je problém, nepomněli ale připomenout, že na začátku loňského školního roku byly jejich platy navýšeny o 10 %. „Proč ale neřeknou, co tomu předcházelo? Před zhruba deseti lety se naopak nepedagogům v platech škrtalo. Pak byly drzeny extrémně nízké. Těch deset procent loni bylo jen částečně dorovnání předchozích dluhů. Je to jen hra s čísly, nepedagogové jsou v oblasti odměňování pořád na chvostu, a to nejen v porovnání s profesemi v rezortu školství, ale i se srovnatelnými profesemi mimo školství," poznamenává M. Cermanová. Připomíná i obecný pokles reálné mzdy, o kterém se příliš nemluví.

Tvrzení o růstovém rozpočtu školství (rozpočet regionálního školství roste o 1,4 miliardy korun, celkový rozpočet o 4 miliardy korun, přislíbeny jsou další 4 miliardy korun, to ale zatím jistě není) není podle M. Cermanové přesné. S ohledem na snižování objemu financí na platy nepedagogů, ale i pedagogů – učitelů (a očekávanou snahu ředitelů, aby platy v těchto profesích neklesaly), se dá čekat, že platy učitelů o slibovaných 2500 korun¹ měsíčně neporostou. Prostě – vše je v oblasti odměňování ve školství propojené.

Připomíná i naprosto nejednoznačné financování u provozních výdajů (a investičních prostředků), které zásadně závisí na tom, zda je škola zřizovatel (obec u mateřských a základních, kraj u středních škol) nakloněn a kolik si může dovolit na provoz školy vydat. „Proto jsou v provozních výdajích škol velké rozdíly," zdůrazňuje.

Na bedra starostí

„Objevují se návrhy na řadu změn, nejsou ale projednané, vysvětlené, nejsou koncepční, to mi na současné školské politice vadí. Schází mi diskuze nad návrhy změn, v komunikaci s praxí má podle mého ministerstvo školství velké mezery," konstatuje.

V hektických dnech stávků a boje o podobu rozpočtu, kdy se odměňování nepedagogů stalo jedním ze stěžejních problémů, přišel ministr školství s představou, že by celou tuto oblast mohli financovat zřizovatelé podobně jako provoz škol, ke kterému tito zaměstnanci logicky patří. To vzbudilo velký odpor mezi organizacemi sdružujícími zástupce měst a obcí (Sdružení místních samospráv i Svaz měst a obcí). „Města a obce doplácí miliardy na činnosti, které vykonávají v přenesené působnosti, za činnosti, které vykonávají pro stát (a nebojím se říci, pro neschopný stát!). Města a obce se začínají stávat pro vládu této země „snadnou kořistí". Jsou to ta města a obce, která mají dlouhodobě největší důvěru občanů, narozdíl od vládních nebo ústavních činitelů! Města totiž nikdy nenechají své organizace padnout a vždy jim podají pomocnou ruku," odpověděl tehdy například Zdeněk Pištora, místopředseda SMO ČR.

„Problém rozhodně nastane u malých zřizovatelů – malých obcí a u jejich malých škol (málotřídky, prvostupňové základní školy). V tomto případě může být zásah do obecního rozpočtu již znatelný a starosta se bude muset rozhodovat, zda dá peníze na kuchařky a odloží například opravu chodníků či hřiště, než si zase vytvoří dostatečnou rezervu. Obce totiž hospodaří přebytkově ne proto, že by měly peněz víc, než by potřebovaly, ale protože si musí vytvořit rezervy na projekty, které chtějí v budoucnu realizovat. Ve většině případů jde o stavby v řádu několika milionů nebo desítek milionů korun. Navrhovaná opatření vnímáme také jako určitou formu tlaku na malé školy, aby začaly hledat cesty ke spojování a tím dosáhly

úspor," reagoval na dotaz UN Petr Halada ze SMS ČR.

M. Cermanová upozorňuje, že by se tím opět zvýraznil rozdíl mezi školami podle toho, jak by byl zřizovatel ke škole vstřícný. A situaci domýšlí – bylo by nezbytné zvýšit obcím podíl z rozpočtového určení daní a je otázka, jestli by se nakonec ve výsledku něco ušetřilo. „Navíc – kdo by pak nepedagogy zaměstnával? Starosta, nebo ředitel? Kdo by jim zadával práci? Starosta, nebo ředitel? Nehrozilo by nebezpečí, že prostě obec bude potřebovat někde něco opravit, tak zvedne telefon a zavolá školníka – vždyť ho platí. A škola ať si poradí," popisuje možné scénáře, problémy a nejistoty předsedkyně odborové sekce nepedagogů. Nápad na přesun kompetencí byl pak odsunut v čase, zcela zapomenut ale nebyl.

Děravá tarifní tabulka

V souvislosti s odměňováním nepedagogů je dobré podívat se na tarifní tabulku, podle které jsou jejich tarifní platy stanovovány. Teoreticky by začínající uklízečka ve škole měla podle této tabulky brát měsíčně 12 140 korun (nebo 13 040 korun) hrubého. Minimální mzda je ale 17 300 korun hrubého. Dá se říci, že celý levý horní kout této tabulky je pod minimální mzdou... (Aktuálně plánuje ministr práce a sociálních věcí Marian Jurečka navýšení minimální mzdy na 18 900, mluvil i o 19 400 korun, tím se tato tarifní tabulka stane ještě nesmyslnější.) „Zaměstnavatel má možnost vnitřním platovým předpisem nebo kolektivní smlouvou určit, že při zařazení pracovníka od 1. do 5. platové třídy, kde tarif nedosahuje minimální mzdy, lze nerespektovat dobu praxe a zařadit ho rovnou do 12. stupně," vysvětluje ekonomka. A zase dodává, že na to však musí vzít ředitel peníze z celkového objemu prostředků na platy. Doposavad mohl využít finance na neobslužená místa nepedagogů, když o ně teď přijde, bude muset sáhnout opět do nadtarifních složek platů ostatních pracovníků školy. Tedy peněz, které by mohly jinak jít na osobní ohodnocení nebo odměny.

O změnu tarifní tabulky bojují nepedagogové podle M. Cermanové už dlouho. „Aktuální tabulka je skutečně naprosto nevyhovující, obávám se ale, že za současné situace se nenajde politická vůle k jejímu narovnání," není příliš optimistická. Ke slovu ministra školství, že je tato tarifní tabulka skutečně špatná, jen poznamenává, že je dobře, že to ví, ale že by s tím bylo nutné taky něco udělat.

„Financování nepedagogů by se mělo řešit společnou školskou tarifní tabulkou, kdy by pozici jednotlivých profesí (učitelů, ostatních pedagogů i nepedagogů) zohledňovalo zařazení do tarifních tříd. Bylo by to jednodušší, přehlednější a možné problémy by byly jednodušeji řešitelnější. Je to dlouhý boj, který zatím marně vedeme," konstatuje situaci předsedkyně sekce nepedagogů M. Cermanová.